

Ауторка електронске изложбе:

Дејана Бурзан

Нови Сад, 24. мај 2026.

Човекова трагедија или Бал у Елемиру од Стев. Сремца

Филозофски факултет у Новом Саду
Библиотека

Дан преподобних отаца Ђирила и Методија,
учитеља и просветитеља словенских, и овог
24. маја обележавамо традиционалном изложбом –
Упознај једну књигу.

Ђовскова Ђирасдија
или
Бал у Елемиру

У овим тешким временима, пуним брига и
страхова, потребан је смех од срца – широк,
ведар, који
растерује боре са чела и разоноди уморну душу.
Све ће годинама ишчезнути у океану прошлости,
а Сремац ће живети у хумору који избија из
његових дела.

СТЕВАН СРЕМАЦ

БАЛ
У
ЕЛЕМИРУ

ИСТИНИТ ДОГАЂАЈ

ЕПОС
У ДЕСЕТ ПЕСАМА

СА СЛИКАМА У ТЕКСТУ

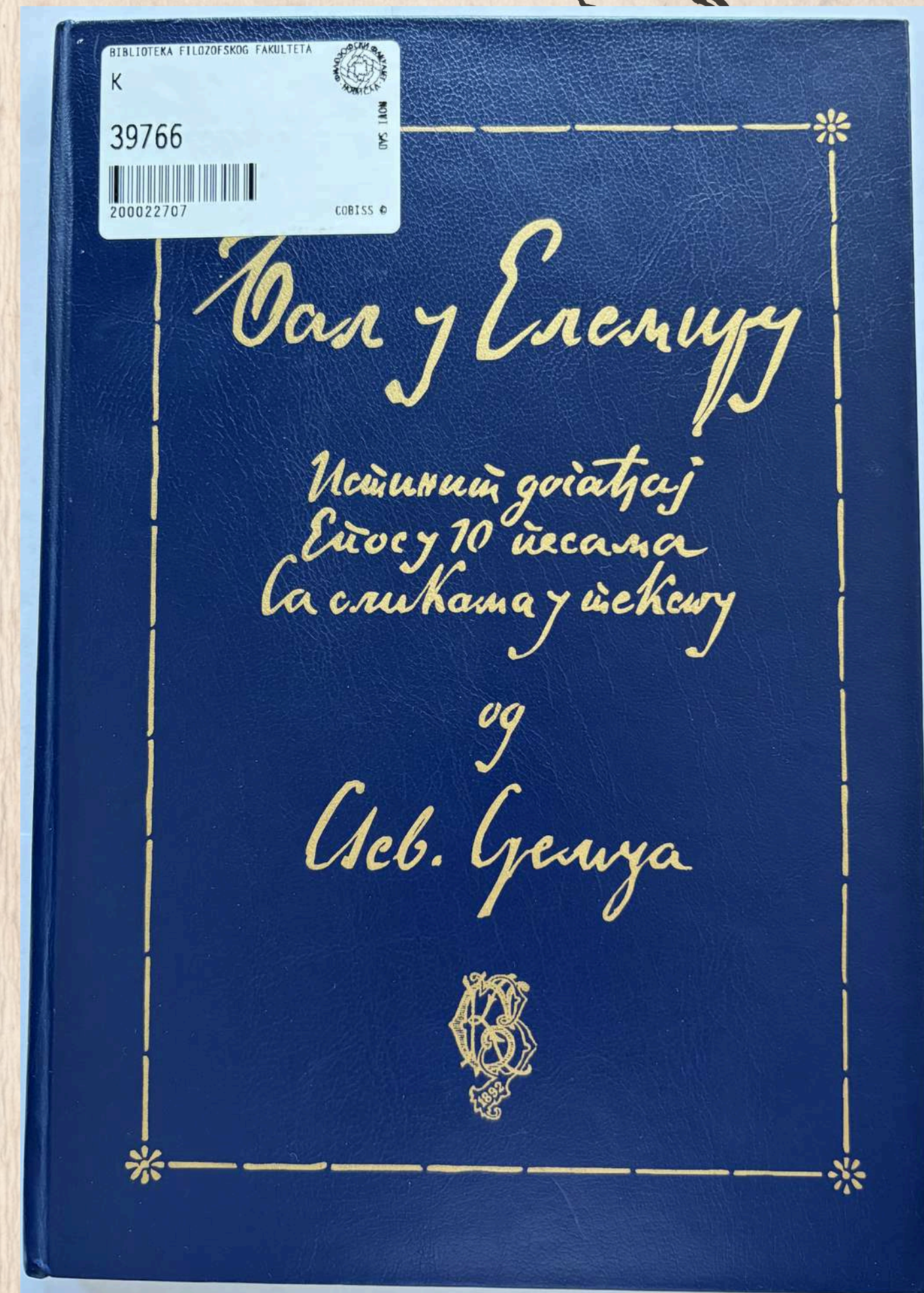
СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

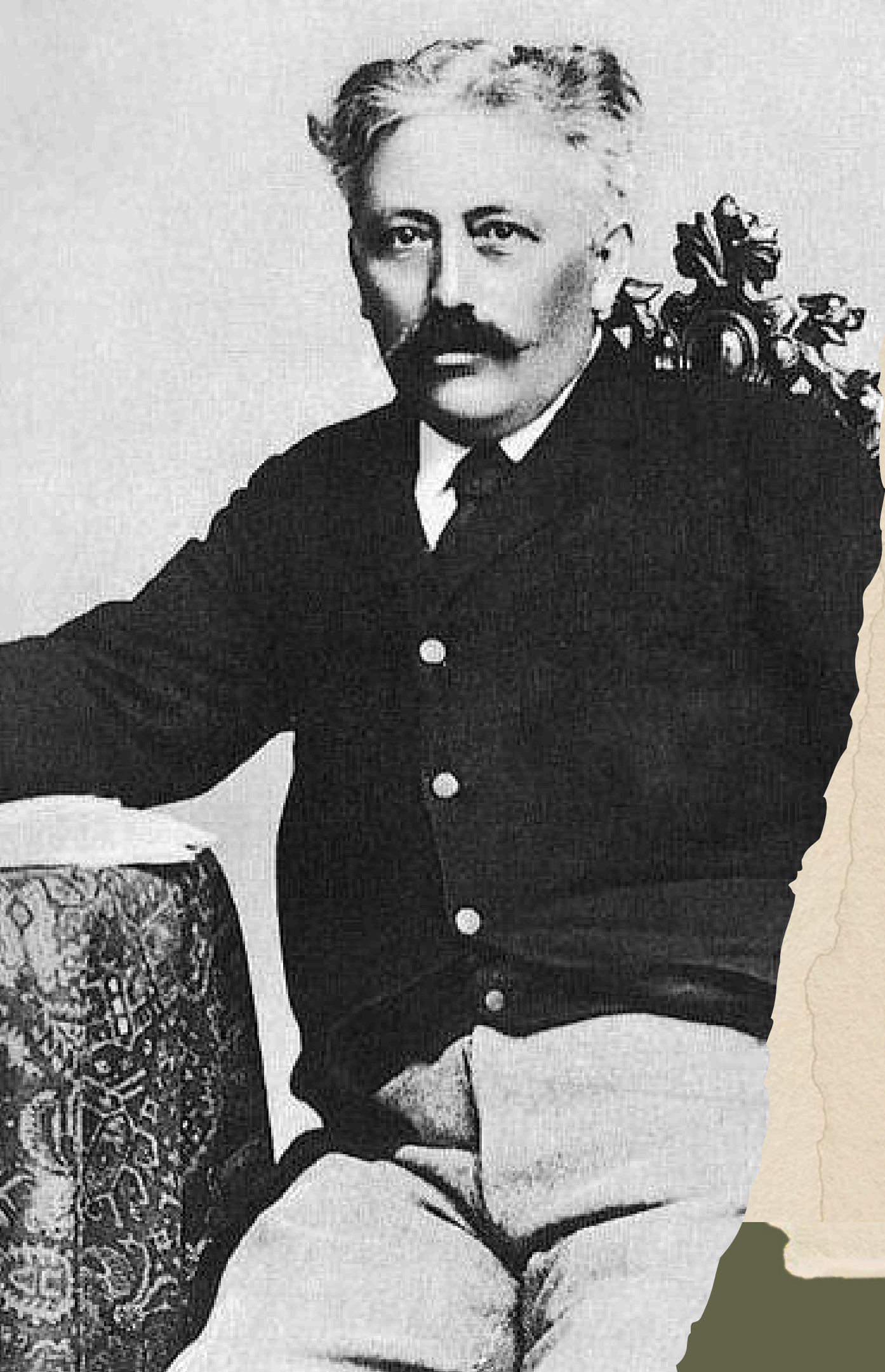
БЕОГРАД
1979

Најкомплетније издање Бала у
Елемиру појавило се 1979. године,
а њега је за потребе

Српске књижевне задруге „за
штампу приредио и појашњења
написао” – Младен Лесковац
„Фамилијарна сећања забележио и
цртеже уз њих уредио” –
Александар Дероко.

Књигу су нашој
библиотеци поклониле
колеге из Библиотеке
Правног факултета у
Новом Саду.

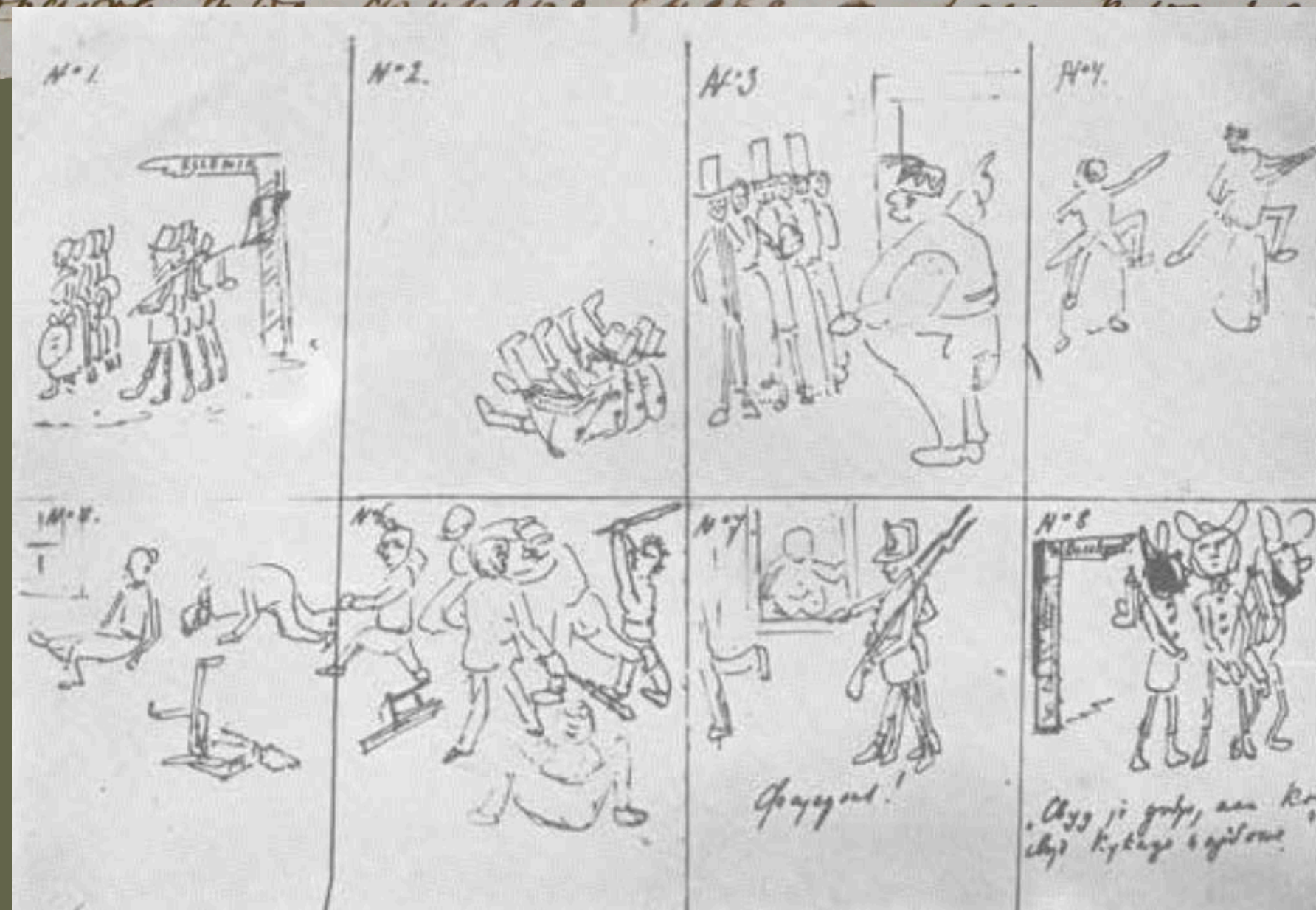

**„Задовољство је приступити
теми овако пријатној и
лепој као што
је ова о животу и делима
писца Ивкове славе.
Ко не воли овога писца?“
(Павле Поповић)**

Бал у Елемиру
је еп у десет
песама за који
је „слике у
тексту”
гравирао
заједно са
Стеваном
Никшићем
Лалом.

Цртежи су величине 10,5 x 6,5
cm рађени су веома финим
пером (тзв. топографски)
па су озго акварелисани.

Лалина два
цртежа су
рађена на
засебној
хартији,
па су потом
прилепљена на
хартију са
текстом.

У Сремчевој Спомен соби нишког Народног музеја, нађено је неколико врло занимљивих пишчевих скица, докумената и оригиналних рукописа.

Међу њима смо издвојили скицу (21,8 x 13,8 cm) изведену оловком на хартији – одељену у две панорамске табле са по четири призора, а припремљену за илустровање ове козеричне посланице.

Призори су педантно нумерисани, од један до осам, и касније су, на основу њих, урађени и комплетирани цртежи који су постали саставни део коначне верзије поеме.

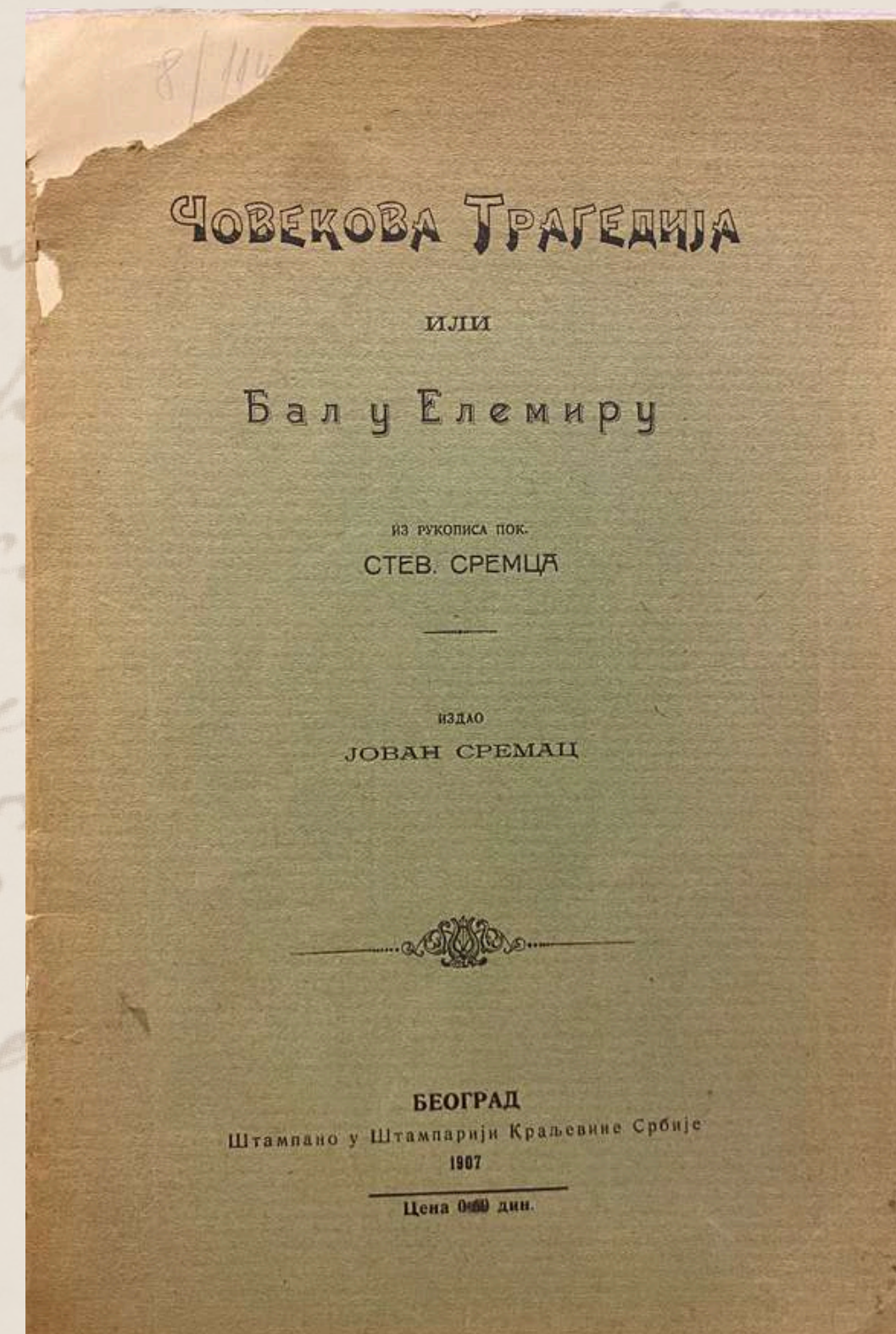
<https://youtu.be/DDPrWScuOZU?si=GOyt96TmQQkSFqWP>

Да рукопис постоји јавност је
сазнала након Сремчевог упокојења.
Пишчев биограф, Миле Павловић
је у богатој књижевниковој
заоставштини пронашао рукопис
и понудио редакцији
сремскокарловачког часописа
Бранково коло на издавачки увид.
О томе нас 1907. обавештавају у
овом часопису једним дискретним
нонпарелом.

Нов Сремчев рад у стиховима. У Сремчевим посмртним хартијама нашао је г. Миле Павловић, професор, један досад непознат Сремчев рад. Овај је рад у толико интересантнији, што је у стиховима, — дванаестерац — и што је илустрован руком самога Сремца. То је један шаљиви спев који носи натпис: „Човекова трагедија или Бал у Елемиру“. Сlike су махом карикатуре и израђене су већином у боји. По њима се може закључити, како је пок. Сремац имао дара уметничког.

Исте године Бал је одштампан засебно,
као књижица: **Човекова Трагедија или
Бал у Елемиру** - из рукописа пок. Стевана
Сремца издао Јован Сремац,
Београд – Штампано у Штампарии
Краљевине Србије – 1907. – Цена 0,60 дин.

Сремчев ујак био је чувени Јован Ђорђевић, управник Народног позоришта, професор Велике школе, министар просвете и члан Српског ученог друштва и такође, важан као писац химне Боже правде. У писму својој сестричини Десанки, Јован Ђорђевић пише (2. јула 1892.) како је Стева у песми прославио њен Елемир. И професор Миле Павловић у својој монографији о Сремцу каже да је грађу за Бал у Елемиру дала његова рођака Десанка. То потврђује и пишчев друг из младости Драгутин Илић који нам сведочи да се Сремац у Балу подсмехнуо својим сестрама од тетака.

Повод за писање стихова биле су шале и задиркивања између Стеве (писца) и Десанке и Виде (Десанкине млађе сестре), које су ишле на те „балове“. Сремац је и сам био очевидац ових догађаја, што потврђују реалистичано представљени ликови, као и фотографски ухваћени дијалози. Изгледа да су сва лица из Бала аутентична, вероватно је само Десанкино име промењено, јер се она нарочито љутила на такво представљање ове забаве у њеном Елемиру.

*ДУЋАН ЈОСИФА ПОПОВИЋА У ЕЛЕМИРУ
Јосиф је отац Сремчеве сестре од тетке Десанке,
којој је он и посветио „Бал у Елемиру“*

Као и у својим хумористичним романима тако је и овде унео своје историјско осећање и национални традиционализам у оцене доба у којем је живео. То видимо већ у почетним стиховима:

Одужали дани, окраћале ноћи
Данас-сутра, ето, фаршанке ће доћи,
Веселе ће настат', балова ће бити,
Многи црвен нос ће и јести и пити;
Лепотица многа играће на балу
Заљубљени момци разнеће јој хвалу;
Удавача многа наћ' ће суђенога
А многа ће остат' до лета другога (...)

Бал је настао у Нишу, вароши коју је Сремац као добровољац ослобађао 1878. године и где је провео једанаест најлепших година радећи као професор у гимназији. Док је живео у Нишу близак пријатељ му је био Стеван Никшић-Лала, наставник цртања.

Пет колорисаних сликарских прилога Стевана Сремца, допуњени Лалиним илустрацијама, гравирани су наменски за потребе овог шаљивог спева.

Сремац је тако још крајем претпрошлог века стрипски креирао романескне и епске призоре из свакодневнoг живота.

„Извољевајте доћи, биће што имамо;
Веселе ће бити у бирцузу новом

Скоро је отворен у шору поповом.
Патосана сала а није ни мала

Мож' у њој поређат' шест реди астала
Биће ту момцаћа, биће лепи снаша

Брујаће прдаљка Севера гајдаша.
Биће ђаконија, теста сваке феле

Прво црно вино, погачице беле
За тим лукумића, крофни, уштипака

Па листића танких, дебелих шунака,
За тим мушкацона, и пужева с реном

Даме ћемо служит' лудајом печеном
Биће лепа вина да ћеш пијућ' пући-

Ољољаног брата Неца води кући-
Жеља нам је видет' господу пулгере

(Извол'те нам доћи везаћемо кере)
А сачувај боже разбијени глава

Ту је хирург-Аца он никад не спава.
А забави овој неће бити пара,

За „ајнтре“ се плаћа тридесет
крајцара, Место новца прима и корпу

кромпира Споштовањем Одбор
Града Елемира.“

Ево „здроаво китњасте“ позивнице за тај
опевани догађај :

Али ко' ће их рет'ати' све из овог тм. Лион фрунту' са ерне дево' од врхине,
Али више их има на маче' је Лано, / иако сви'о так' као Вано

Карикатурна представљања његових омиљених типова била је Сремчева свакодневна забава.

У канцеларији је, између школских часова, на комадићима хартије цртао у неколико потеза комичне типове из Бачке и Баната, као и из свог вољеног Ниша.

Његови цртежи из Бала сведоче да је Сремац био добар карикатуриста.

Ушито се краља, Котомтицау свуда;
Од сирани Вулова догелане Киде.

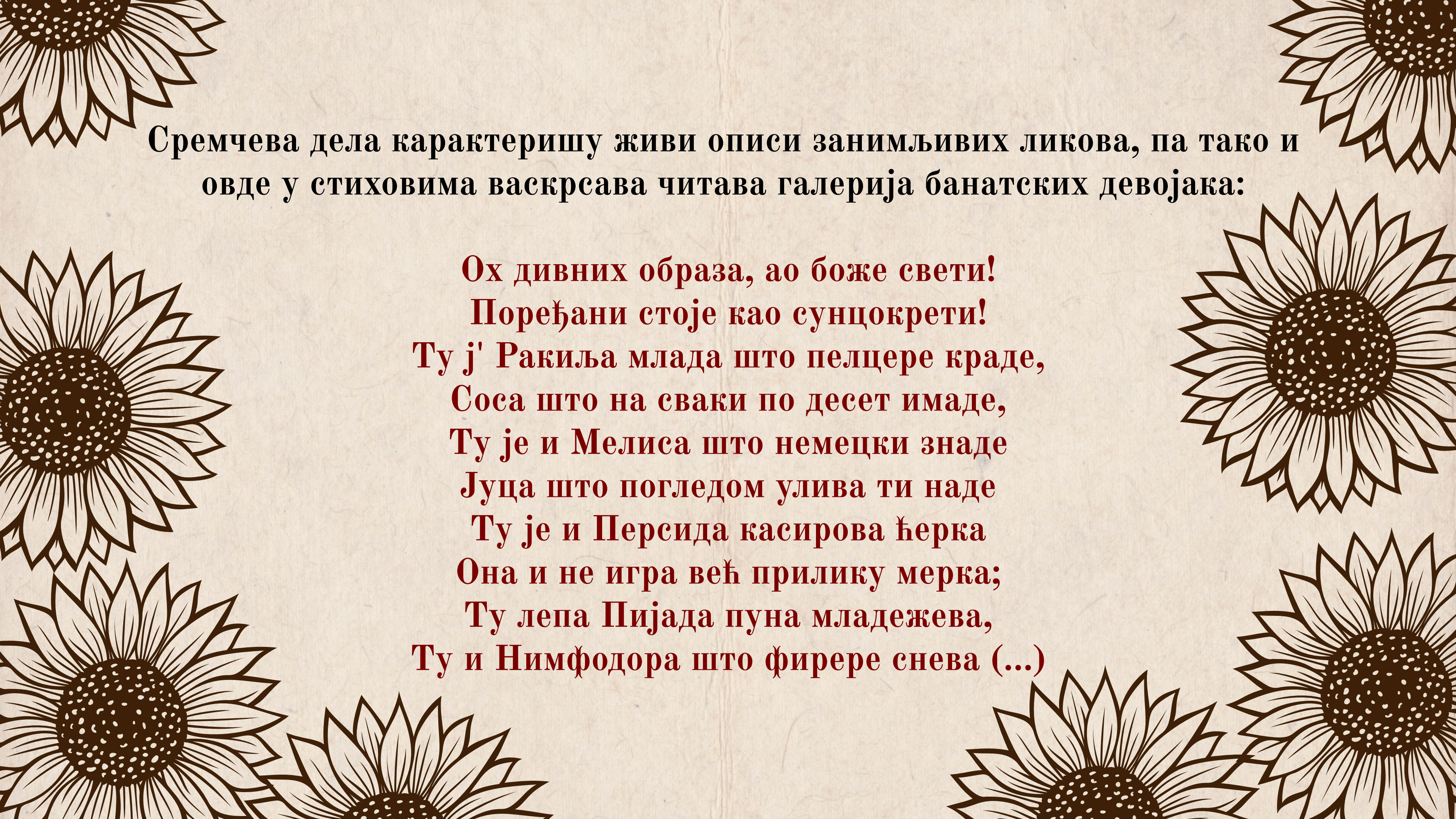

118. Новок'ше упушра, добро седе наоу др
Како је на аушчу, јесце л' добро и
Што је за нас позеси, мило наоу
Мило вас трау Енешиу као то
Новок'ше кушери, новок'ше ку
Зекāju вас Мелко Енешиуке
Саг те позес'ица, звекко куш
Минишчују се рајде Севера то

Са много појединости је представљен тај сеоски свет и оне се нижу из стиха у стих, а из њих извире смех. У епу се „врзмају само ситни сеоски сатанаили, а подваљују једни другима ђабласти мељови и штрањгови, и узајамно млате не толико опаки колико смешни клопоши и заметкавге: сви заједно ипак ни мало опасни и бескрајно љупки”.

Ту је плајаш Лацко што погледа холо
Кад кетушу игра ил' кад води коло.
Лепи Шаца ту је на „урлауб“ дош'о
Да није заљубљен већ би давно от'шо
Пијада га, ето, начинила слугом
Никако из села не мож' „лево-кругом“
Ту је шрајбер-Иса градски краснописац
Почешће га шором прати Север свирац;
Кад се ђорнут крене правит' серенаде
Да ублажи тако срца свога јаде.
Ту ј' и хирург-Аца што у срце дира
Кад предвече шором у тамбуру свира (...)

Сремчева дела карактеришу живи описи занимљивих ликова, па тако и овде у стиховима васкрсава читава галерија банатских девојака:

**Ох дивних образа, ао боже свети!
Поређани стоје као сунцокрети!
Ту ј' Ракиља млада што пелцере краде,
Соса што на сваки по десет имаде,
Ту је и Мелиса што немецки знаде
Јуца што погледом улива ти наде
Ту је и Персида касирова ћерка
Она и не игра већ прилику мерка;
Ту лепа Пијада пуна младежева,
Ту и Нимфодора што фирере снева (...)**

Има у Балу и понешто лирског, као што је овај говор цвећа између младића и девојака, али је и он прожет фино нијансираним хумором.

**Сад поче игранка у најбољем реду
Замислите венац – по опису бледу –
Шарен, диван венац, венац премалећа
Од градског и селског разноврсног цвећа.
К'о зумбули момци, девојке к'о руже (...)**

Сремац је родом од Бачвана, који су чувени
као весељаци и чије је ђаволство
опевао још Бранко Радичевић у
Бачком растанку – и управо су поскочице
из те песме биле повод за овде описану тучу.

Аој селе
Босонога
Зла ти нана
До зла бога
Не дала ти
Чарапица
Ни везених
Папучица
Да учиниш
Клепа-клапа
За тобом ми
Срце скапа
Ијују, ијују!

Ова сека
До менека
Кад ме гле'не
Нема лека
Нема лека
За менека
У свих девет
Апотека
Што су на сред
Бечкерека!
Ијују, Ијују!

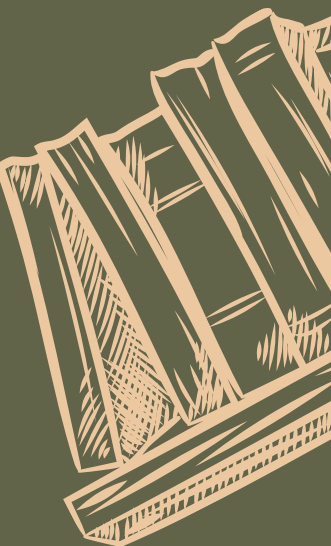
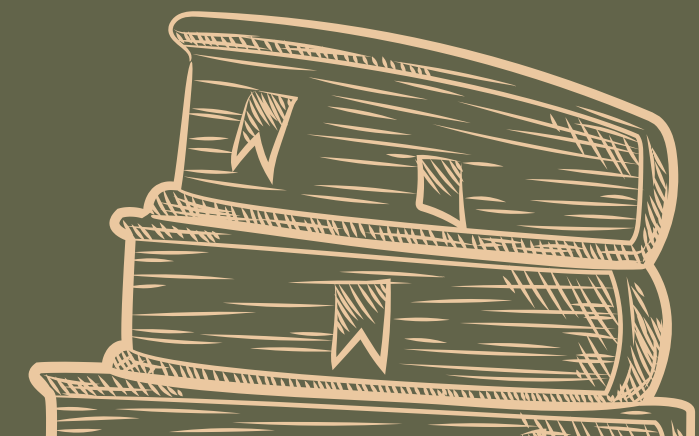
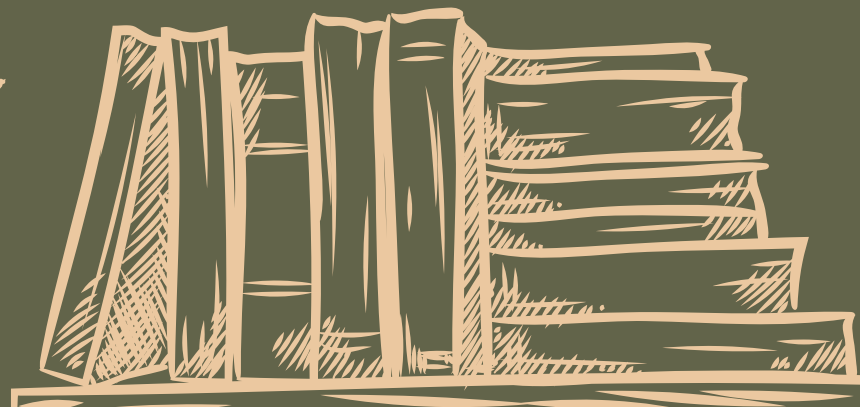
Сремац је био сведок ове приче из живота једне војвођанске паланке, и стиховима и цртежима нам је представио менталитет тих људи кроз ову комичну ситуацију.

**Марс беснити стаде по
мрачној дворани
Батине к'о киша пљуште по механи.
Ломе се астали претурају секе
Чују се јауци, псовке и запевке (...)**

„Што да измишљам теме – рекао је Сремац М. Павловићу – кад их сам живот у изобиљу нуди, и људе, кад их посведневно посматрам по улицама и у кафанама.“

А кад с јутра уђе с портфишом да мете
Пред њим грозни трази ове борбе клете.

Поломљена окна, ноге од астала,
Сломљене столице, парчад од бокала,
Поцепане капе, копфпуци, хорнодле,
Курјуци, бркови, турнири и рекле (...)

Будући да је то тако уметка на руски
Да кажемо ј' увек људску вртуну

Будући добро ал' уопште најбоље
Уопште се не брину боље воље
Уопште за слободу

У последњој сцени кафанске туче Сремац је покушао да успостави дијалог са читаоцем, што је једна од посебних карактеристика стрипа.

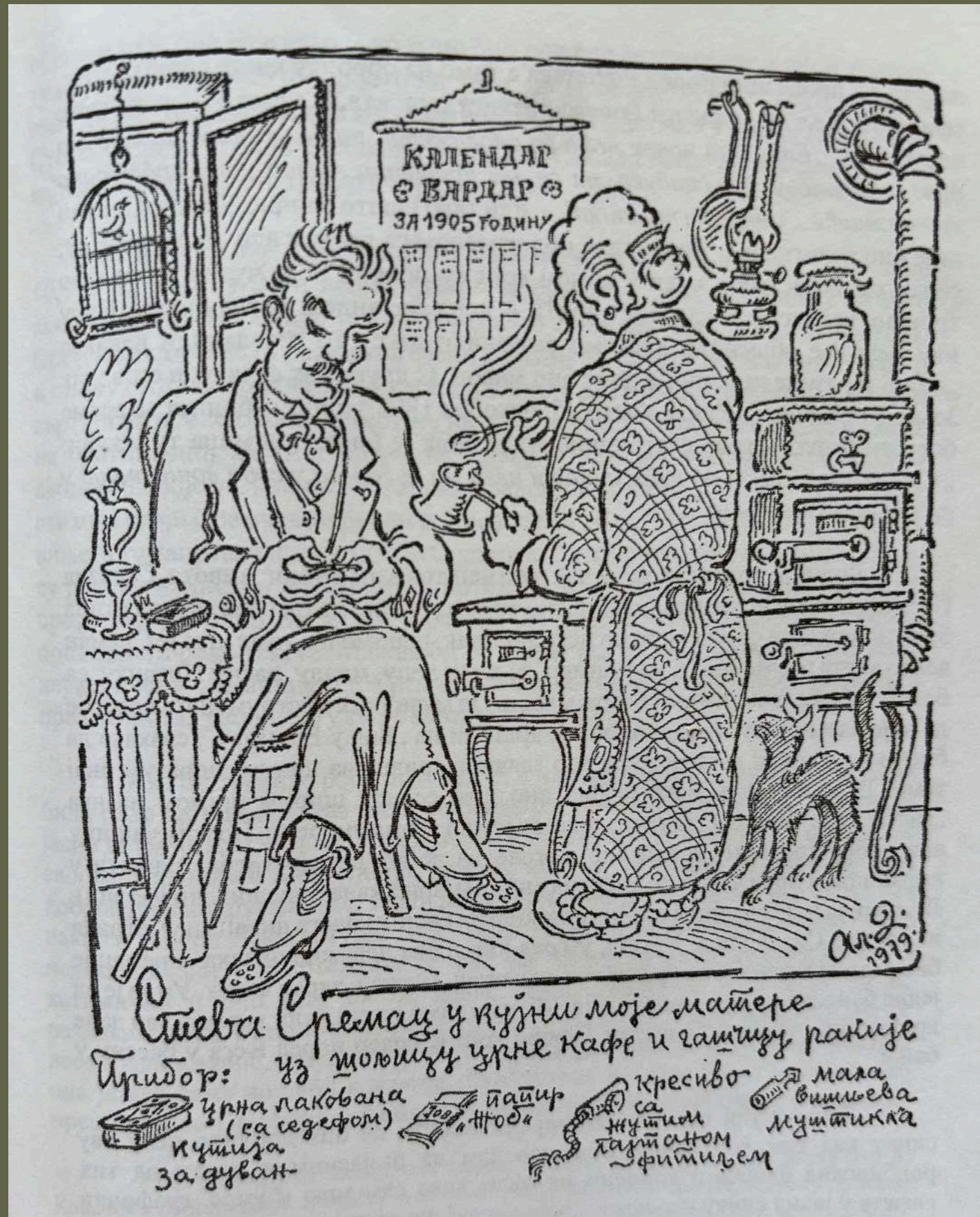
Ова дражесна и обешењачка посланица се завршава јединственим закључком — Свуд је добро, али код своје кућице најбоље!

Мило је јуно ишло во вама
Мило је јуно ишло во вама
Мило је јуно ишло во вама

165
Мило је јуно ишло во вама
Мило је јуно ишло во вама
Мило је јуно ишло во вама

Лалина је и завршна
вињета тамо где после
свих стихова стоји
Сремчевом руком
написана реч „Крај“

Значај епа: ово је један од најранијих хумористичних радова писца (1890.), новина је за читалачку публику зато што је у стиху, а открива нам се још једна даровитост Сремчева, а то је цртање.

Путања којом је Балом у Елемиру Сремац закорачио водила га је право у густиш Поп Ђире и поп Спире.

Ево интересантне анегдоте коју нам бележи професор Павле Поповић, а која осликава врсту Сремчевог духа. Шетао је једно вече 1898. године са Сремцем по Калемегдану, хвалећи му тек прочитано дело Поп Ђира и поп Спира. Упутио је његовом творцу и једну замерку за композицију дела. Рекао му је да има ту епизода, додуше врло лепих, али сасвим ван предмета, потпуно излишних.

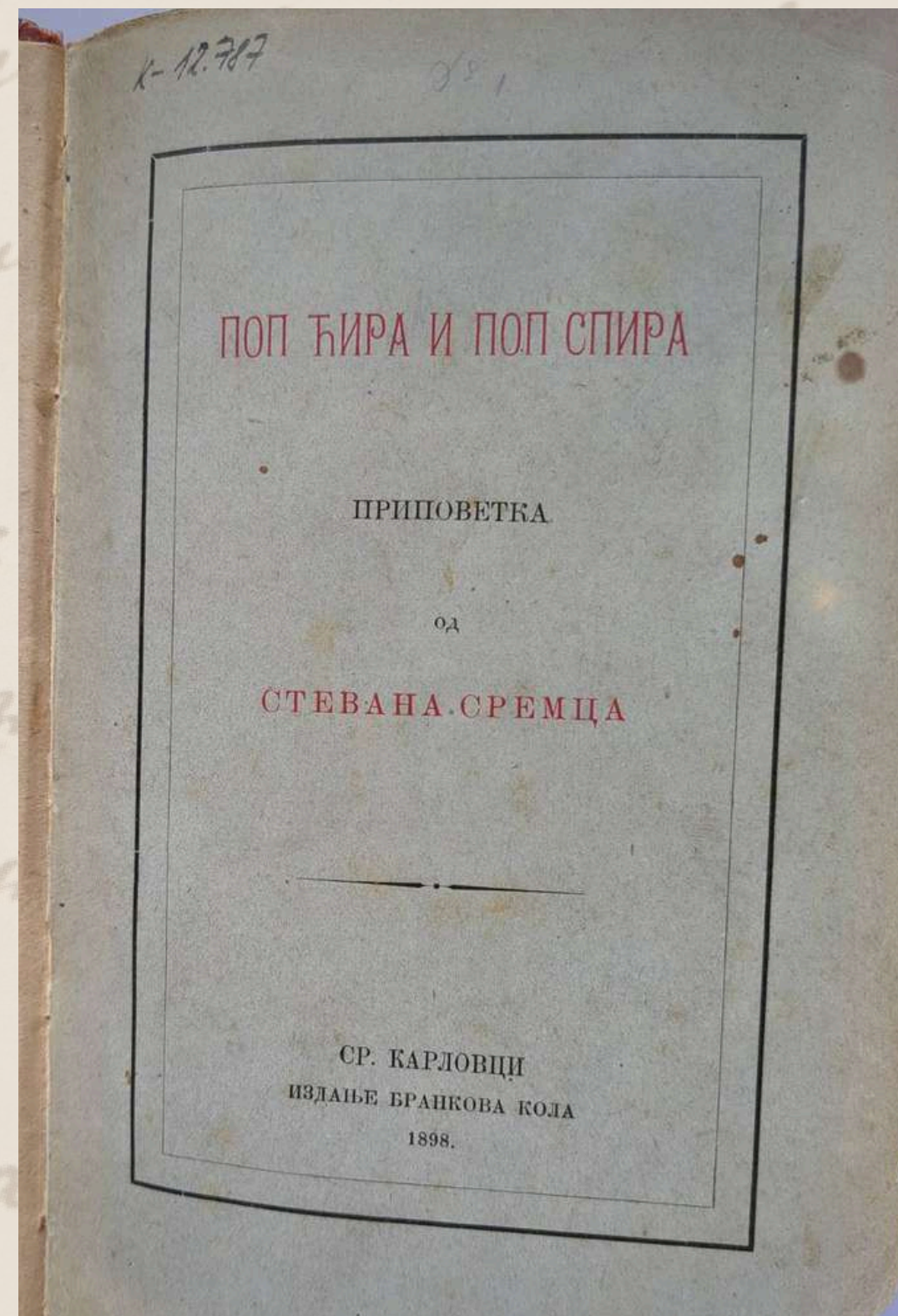
„А носите ли ви некад жакет?“, запитао ме је.

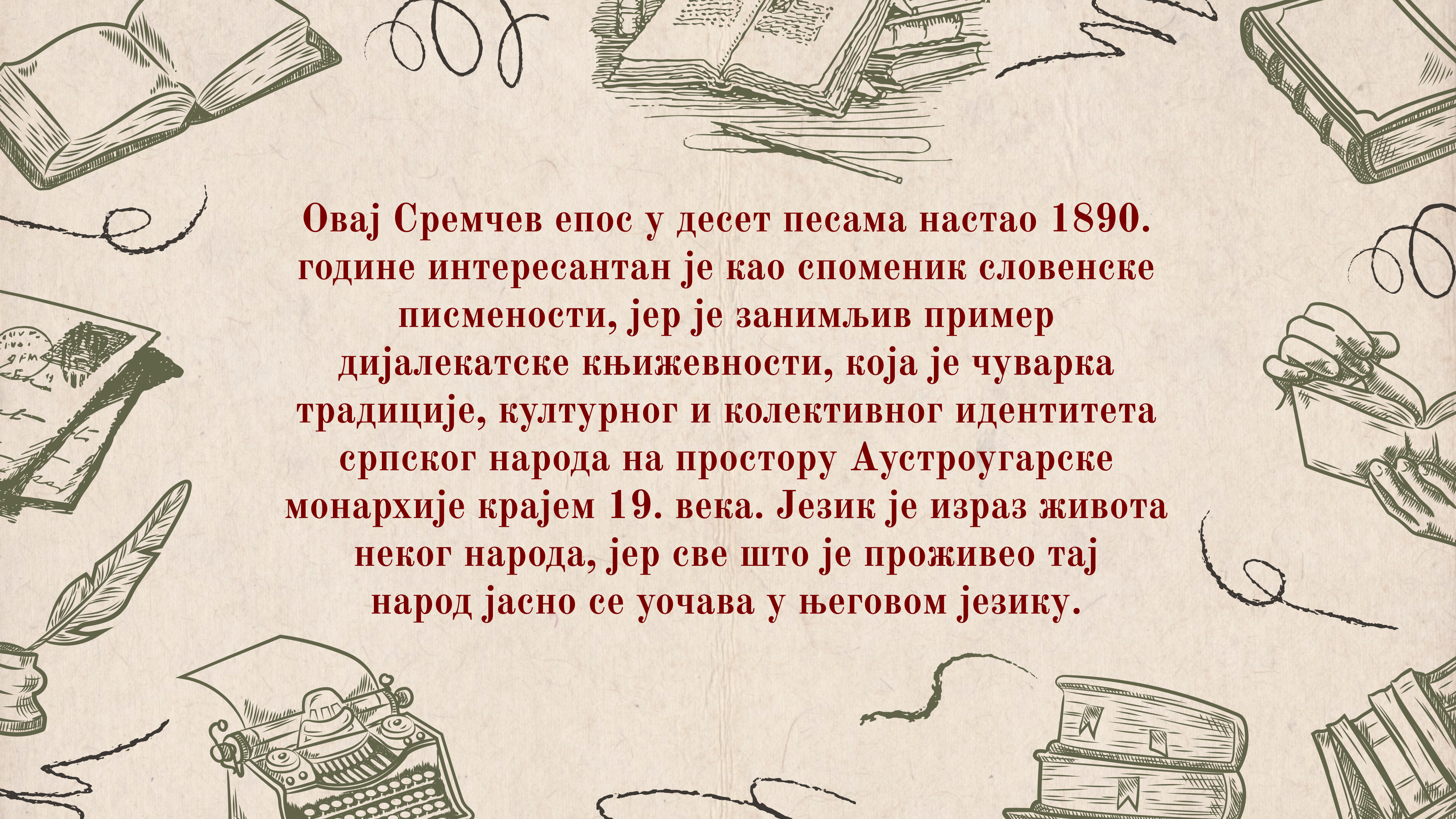
„Носим.“

„А шта ће она два дугмета остраг на њему?“

„Ништа, онако да буде лепше.“

„Е па тако је и са овим епизодама у мојој књизи“, завршио је он.

Овај Сремчев епос у десет песама настао 1890. године интересантан је као споменик словенске писмености, јер је занимљив пример дијалекатске књижевности, која је чуварка традиције, културног и колективног идентитета српског народа на простору Аустроугарске монархије крајем 19. века. Језик је израз живота неког народа, јер све што је проживео тај народ јасно се уочава у његовом језику.

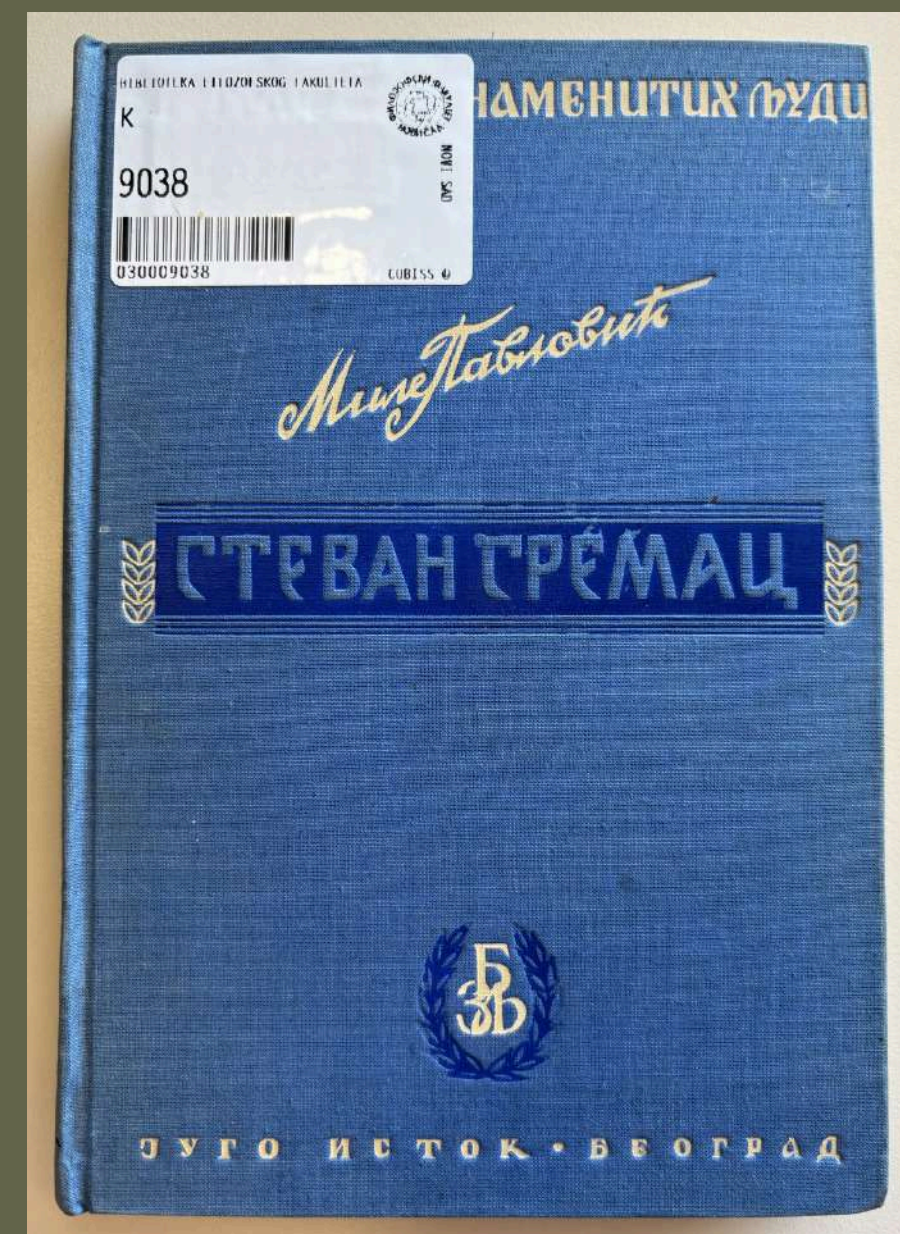
Литература

1. PAVLOVIĆ, Milorad, 1865-1957

Стеван Сремац / написао Миле Павловић. -
Београд : Југо-исток, [19??]. – (Биографије
знаменитих људи / оснивач: Ст. Станојевић ; [14])
COBISS.SR-ID 69107980

2. RAŠIĆ, Sreten, 1858-1909

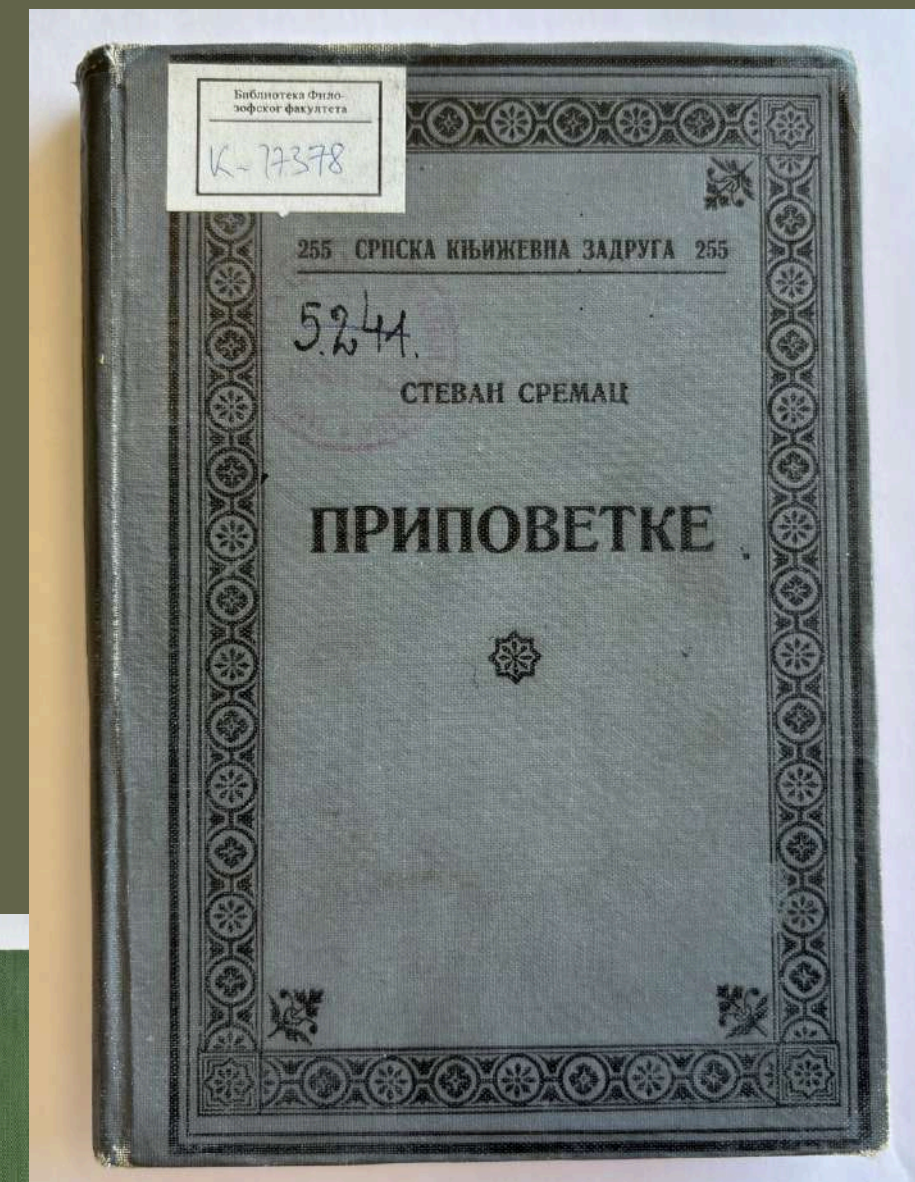
Стеван Сремац у другарским успоменама / од
Сретена Пашића
У: Летопис Матице српске. - ISSN 0025-5939. -
Год. 85, књ. 257, св. 5 (1909)
COBISS.SR-ID 153859591

3. SREMAC, Stevan, 1855-1906

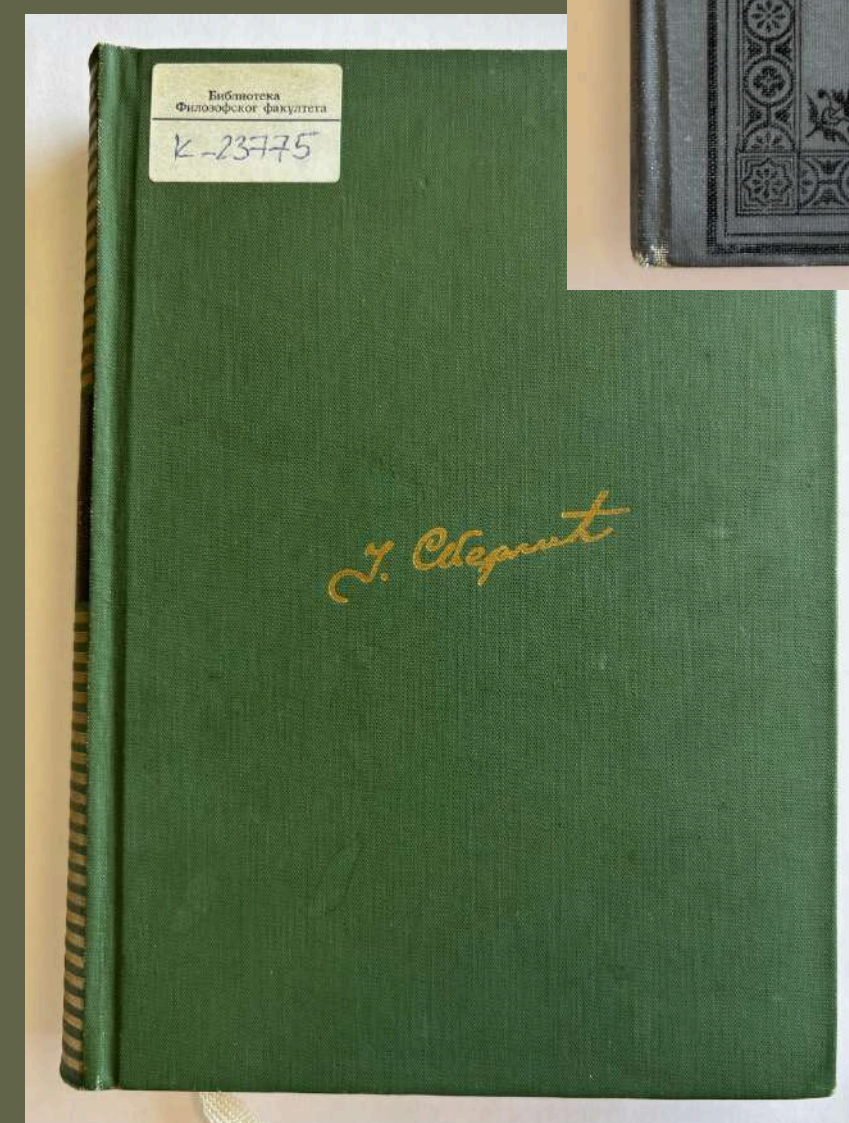
Приповетке. Књ. 4 / Стеван Сремац ; предговор од Павла Поповића. - Београд : Српска књижевна задруга, 1935. - (Српска књижевна задруга ; коло 38, бр. 255)

COBISS.SR-ID [16475655](#)

4. КЊИЖЕВНИ историчари и критичари. 1 / [избор и предговор Ђуро Гавела]. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1963. - (Библиотека Српска књижевност у сто књига ; књ. 63)

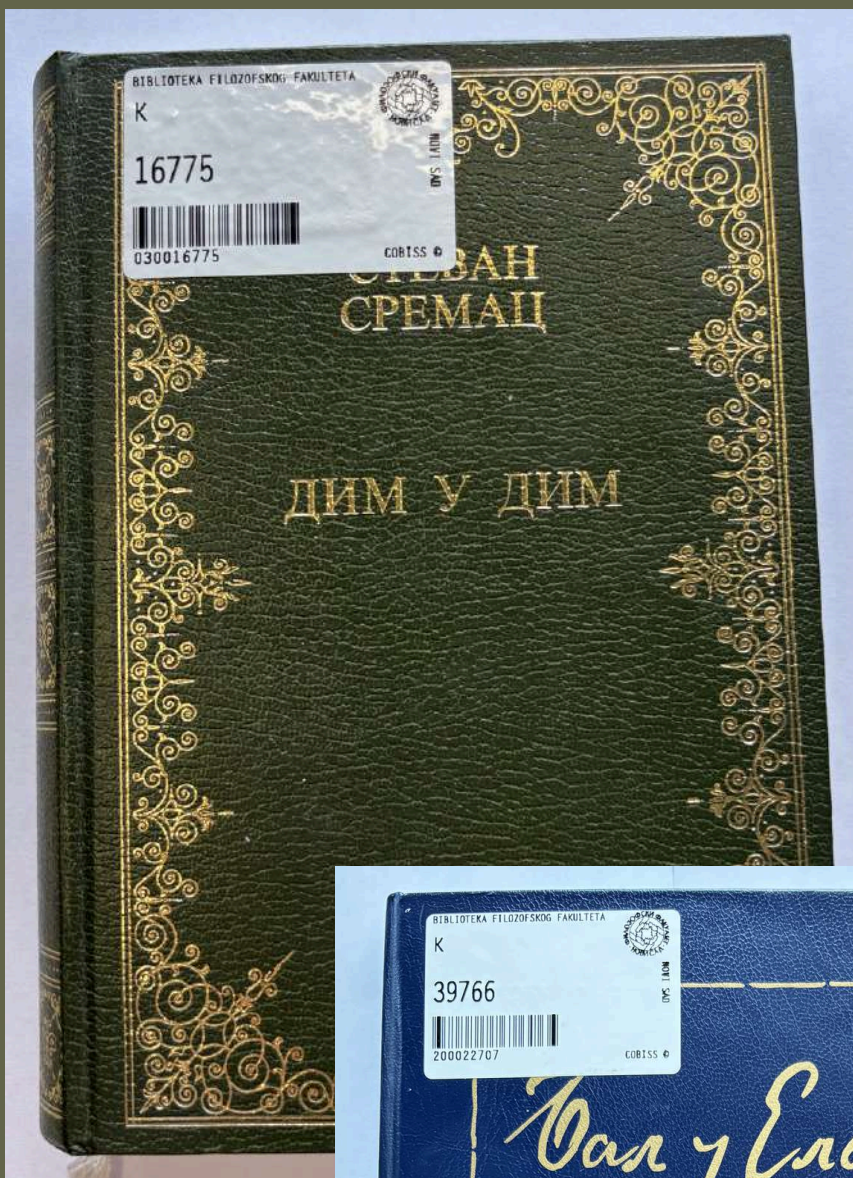
COBISS.SR-ID [135582983](#)

5. SKERLIĆ, Jovan, 1877-1914

Писци и књиге. 3 / Јован Скерлић ; [приредио Мидхат Бегич]. - Београд : Просвета, 1964.

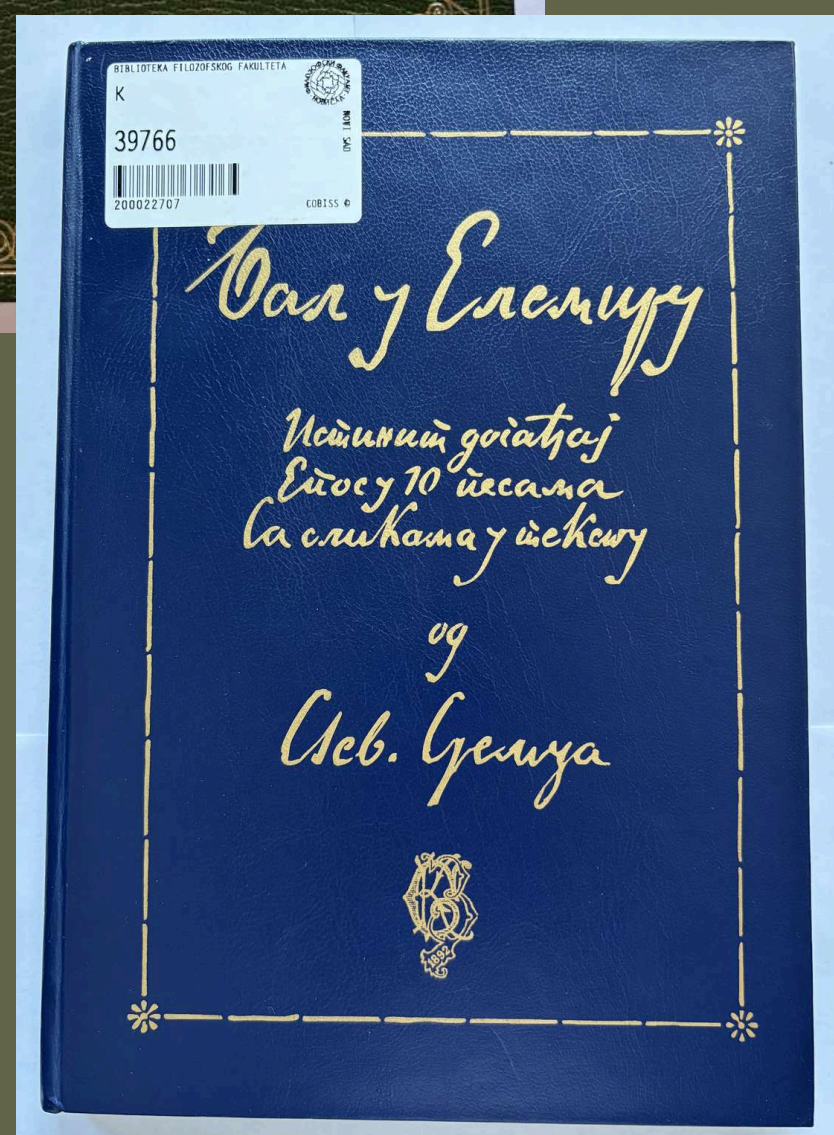
COBISS.SR-ID [61821703](#)

6. SREMAC, Stevan, 1855-1906

Дим у дим / Стеван Сремац ; приредио Ђуро Гавела. - Београд : Просвета, 1977. - (Сабрана дела Стевана Сремца : у 6 књига / [Просвета, Београд] ; књ. 4)

COBISS.SR-ID 119902727

7. SREMAC, Stevan, 1855-1906

Рабоши ; Чланци ; Писма / Стеван Сремац ; приредио Ђуро Гавела ; поговор Бошко Новаковић. - Београд : Просвета, 1977.

COBISS.SR-ID 119901703

8. SREMAC, Stevan, 1855-1906

Бал у Елемиру : истинит догађај : епос у десет песама / Стеван Сремац ; [за штампу приредио и објашњења написао Младен Лесковац ; фамилијарна сећања забележио и цртеже уз њих урадио Александар Дероко]. - Београд : Српска књижевна задруга, 1979 (Београд : Нови дани). - 90 стр., [1] лист са сликом аутора : илустр. ; 29 cm

COBISS.SR-ID 49528583

9. MEĐURATNI kritičari

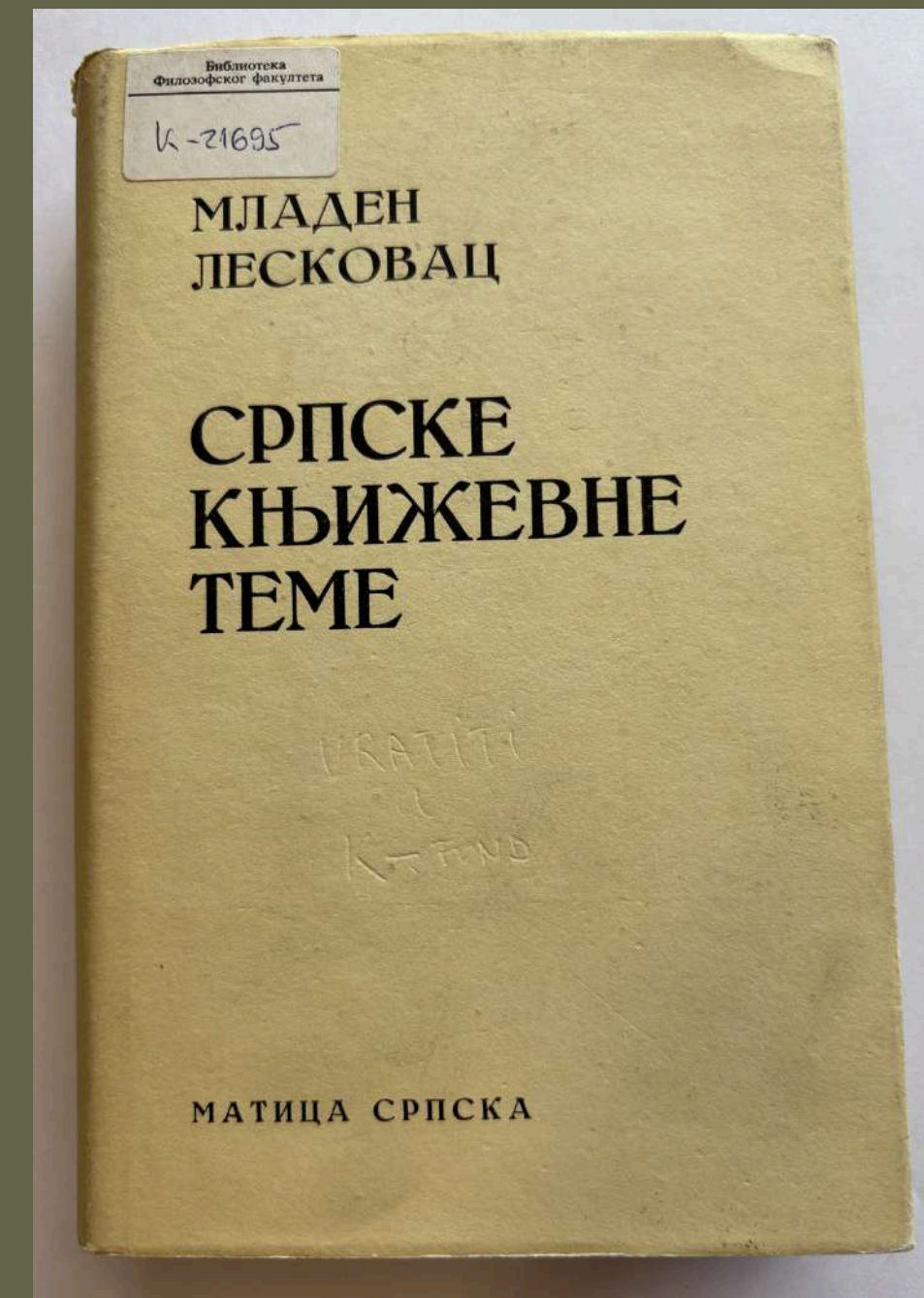
Међуратни критичари : изабрани критички радови Јована Кашића, Милоша Савковића, Николе Мирковића, Бошка Новаковића, Велимира Живојиновића, Божидара Ковачевића, Боривоја Јевтића, Бранимира Ћосића, Сенише Кордића, Миодрага М. Пешића, Живојина Милићевића и Марка Марковића / приредио Милан Радуловић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1983 . - (Српска књижевна критика : грађа ; књ. 20)
COBISS.SR-ID [35654663](#)

10. LESKOVAC, Mladen, 1904-1990

Српске књижевне теме / Младен Лесковац. - Нови Сад : Матица српска, 1988.
COBISS.SR-ID [2940674](#)

11. SELIMOVIĆ, Meša, 1910-1982

Pisci, mišljenja i razgovori : eseji, članci, polemike, intervjui / Meša Selimović. - 4. BIGZ-ovo izd. - Beograd : Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1988 . - (Sabrana dela : u deset knjiga / Meša Selimović ; 8)
COBISS.SR-ID [743938](#)

12. MARINKOVIĆ, Simeon, 1941-

Стеван Сремац у српској култури / Симеон Маринковић.

У: Књижевно дело Стевана Сремца - ново читање / [уредио Недељко Богдановић. - Ниш : Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета : Студијска група за српски језик и књижевност Филозофског факултета, 1997.

COBISS.SR-ID [513595541](#)

13. SIKIMIĆ, Biljana, 1956-

Фолклорни елементи у делу Стевана Сремца / Биљана Сикимић.

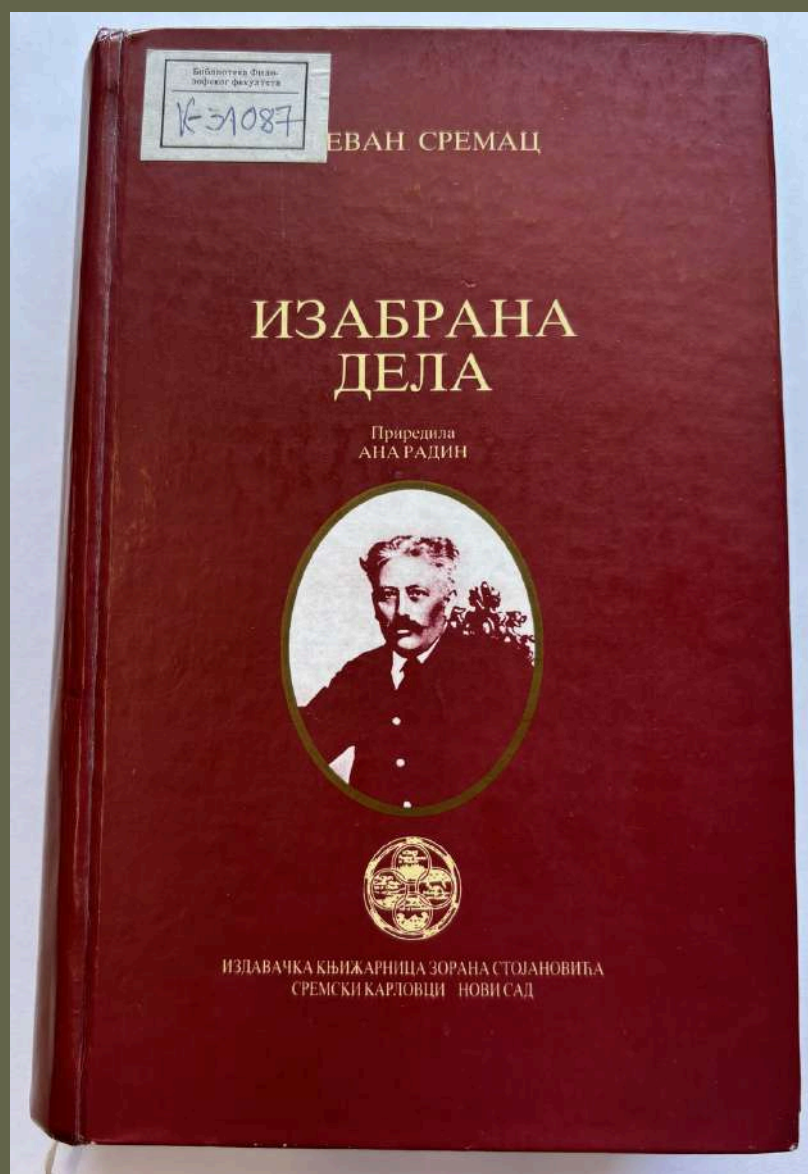
У: Књижевно дело Стевана Сремца - ново читање / [уредио Недељко Богдановић. - Ниш : Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета : Студијска група за српски језик и књижевност Филозофског факултета, 1997.

COBISS.SR-ID [513595797](#)

14. КЊИЖЕВНО дело Стевана Сремца - ново читање : зборник радова са научне конференције одржане у Нишу 15. и 16. новембра 1996 : књижевна секција / [уредио Мирољуб Стојановић]. - Ниш : Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета : Филозофски факултет, Студијска група за српски језик и књижевност, 1997.

COBISS.SR-ID [132228871](#)

15. RADIN, Ana, 1946-1999

Три "географије" Стевана Сремца / Ана Радин. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Поп Ћира и поп Спира ; Вукадин ; Зона Замфирова
У: Изабрана дела / Стеван Сремац. - Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2002. - (Библиотека Европски класици. (Српски писци)).
COBISS.SR-ID [193916425](#)

16. KAŠANIN, Milan, 1895-1981

Судбине и људи : огледи о српским писцима / Милан Кашанин. - 1. изд. -
Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 2004. - (Изабрана дела /
Милан Кашанин ; књ. 5)
COBISS.SR-ID [116785932](#)

17. MILTOJEVIĆ, Branislav, 1956-

Слике из живота старих Банаћана и Нишлија у стрипарници и биоскопу Стевана Сремца /
Бранислав Милтојевић.

У: Kultura (Beograd). - ISSN 0023-5164. - Бр. 165 (2019).

doi: [10.5937/kultura1965075M](#)

COBISS.SR-ID [281756172](#)

